Пантелеєв В. П.,
д.е.н., професор;
Київський аграрний університет
Національної Академії Аграрних Наук України, аудитор (м. Київ)

РИНКОВІ ДРАЙВЕРИ КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ У ПОКРАЩЕННІ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ ТА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ, МЕЛІОРАТИВНИХ СИСТЕМ ТА МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ

Розв'язання задач розширення площ зрошуваних та осушуваних земель та покращення використання водних, земельних, енергетичних та інших ресурсів при дотриманні вимог збереження навколишнього середовища в Україні зумовлює застосування відповідних інструментів управління, серед яких важливе місце займають заходи контролю та аудиту. Зараз у сфері комплексу активно використовуються аудит ефективності, аудит систем зрошення, незалежний фінансовий аудит, польовий та виїзний аудити як різновиди технічного аудиту, та ревізія як вид контролю тощо. Аналізуються технічний, енергетичний, екологічний та інші види аудиту, а також аудит фінансової звітності підприємств водогосподарсько-меліоративного комплексу [1].

Аудити схем зрошення та аудити на рівні проектування. Серед різноманітних підходів до оцінки рівня схем зрошення виділяється MASSCOTE. MASSCOTE – це поетапна процедура аудиту ефективності управління зрошенням, аналізу та оцінки різних елементів зрошувальної системи з метою розробки плану модернізації систем. MASSCOTE базується на суворому підході до фізичної водної інфраструктури (каналів і мереж) на місці та запроваджує сервіс-орієнтоване управління (СОУ) як звичайну практику [2]. СОУ застосовується до великих зрошувальних систем, як частина стратегії модернізації зрошення, чітко розкриває різні способи використання води користувачами. Зазначається позитивний факт, що на середніх та великих зрошувальних системах концепція багаторазового використання води, яка була раніше знехтуваною або навіть відкинутою, набрала обертів протягом останнього десятиліття як результат впровадження підходу СОУ. Такий підхід передбачає задоволення вимог різних категорій водокористувачів, при вирощуванні, приклад, рису, бавовни чи цукрової тростини, так й враховує забезпечення подачі води водокористувачам із широким набором культур, веденням органічного землеробства, вирощуванням овочів та квітів тощо [3].

Аудит ефективності, аудит фінансової звітності, аудит як інструмент вивчення систем. На підставі результатів аудиту ефективності вивчено стан використання бюджетних коштів в областях півдня України [4]. Незалежний аудит фінансової звітності реалізації проекту поліпшення зрошення та дренажу Казахстану який проводився відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку для державного сектору (МСБОДС) охоплював аудит супровідних фінансових звітів, звіту про надходження та видачу коштів, звіту про порівняння бюджетних і фактичних сум, звіту про виплату за компонентами

за рік, а також короткий виклад основних принципів облікової політики та інші пояснювальні примітки щодо фінансової звітності [5]. В Албанії муніципалітети зможуть керувати всіма необхідними даними для управління іригаційними і дренажними системами, а також пов'язаними процесами завдяки створенню важливих інструментів, таких як «Інформація про управління зрошенням і дренажем». При реалізації проекту було проведено польову експертизу зрошувальних та дренажних каналів (магістрального та вторинного), а також об'єктів уздовж каналів. Експерти, окрім контролю за функціональністю систем, збирали дані про схеми зрошення, майстрів води, юрисдикцію об'єктів, причини несправностей каналів та об'єктів та відповідно їх документували [6].

Ревізія та контроль в ОВК. В Україні в організаціях водокористувачів (ОВК) може утворюватися посада ревізора. Предметом ревізій (контролю) стають формування та виконання замовлень на надання послуг, облік води, яка доставляється водокористувачам, оплата подачі води; стосовно тарифів на послуги ОВК з транспортування води водокористувачам для цілей гідротехнічної меліорації об'єктом ревізій стануть правильність встановлення величин тарифів, формування внесків членів ОВК, компенсація вартості інвестицій, цільове використання коштів тощо [7]. Для проведення перевірки результатів фінансово-господарської діяльності ОВК ревізійна комісія/ревізор або органи управління ОВК можуть залучати аудиторів, спеціалістів у сфері фінансів і бухгалтерського обліку [8].

Залучення аудитів для оновленні меліоративних систем. Реалізація Стратегії зрошення та дренажу України передбачає, що перелік та черговість виконання заходів з модернізації систем визначаються індивідуально для кожної системи за результатами технічної інвентаризації та енергоаудиту, за наявності попиту сільськогосподарських товаровиробників у розширенні площ зрошення та з урахуванням стану використання потенціалу зрошувальних систем, планується проведення оцінки спроможності фінансового забезпечення функціонування водогосподарсько-меліоративного комплексу із залученням міжнародних експертів та аудиторів [9, 10], до Плану дій впровадження Стратегії відносяться детальний аудит використання зрошуваних земель, інвентаризація інженерної інфраструктури міжгосподарських та внутрішньогосподарських систем та повний фінансовий аудит функціонування водогосподарсько-меліоративного комплексу [11]. Проведення Проведення детального аудиту використання зрошуваних земель та інвентаризації інженерної інфраструктури міжгосподарських та внутрішньогосподарських систем, проведення інвентаризації зрошуваних земель, шо не використовуються за цільовим призначенням та визначення їх землеволодіння для розробки механізму цільового використання; проведення повного енергоаудиту водогосподарських систем, аналізу стану насосно-силового обладнання з метою подальшого визначення конкретних заходів і підвищення енергоефективності та вартості капітальних вкладень, а також проведення повного фінансового аудиту функціонування водогосподарсько-меліоративного комплексу із залученням міжнародних експертів та аудиторів передбачено поряд з необхідними заходами

у затвердженій РНБО Стратегії розвиту зрошення та меліорації в Україні [12]. При реалізації проектів реконструкції та модернізації меліоративних систем, оцінки пошкоджень та збитків через військові дії рф, підвищенні ефективності використання поливної води, енергії та екологічної безпеки зрошення в Україні повинні проводитись фінансовий, технічний та енергетичний аудит [13].

Висновки та перспективи. Вирішення завдань управління іррігаційними та дренажними системами, вдосконалення, поліпшення та модернізації меліоративних систем, задоволення попиту водокористувачів у потрібних обсягах води, забезпечення цільового використання коштів на захист від шкідливої дії вод, розвиток водного господарства, забезпечення ефективної діяльності ОВК тощо зумовлюють широке застосування інституту контролю та аудиту у сферах водного господарства та меліорації. Перспективними об'єктами аудиту стануть не окремі складові ланцюгу подачі/відведення води, а увесь технологічний комплекс гідротехнічної меліорації: формування у водокористувачів потреби у зрошенні/осушенні земель, задоволення їхніх потреб шляхом проектування та будівництва сучасних інженерних систем, цільового використання зрошувальних та осушувальних систем, водних та земельних ресурсів, реалізація продукції землеробства на меліорованих землях при дотриманні вимог збереження природного середовища, оновлення меліоративних систем. Буде задіяний високий потенціал аудиту як систематичного, незалежного і задокументованого процесу отримання доказів аудиту і об'єктивного їх оцінювання для визначення ступеня виконання критеріїв аудитупри дотриманні організаційних, етичних та правових засад аудиту.

Зростання фактору аудиту через задоволення потреб власника, забезпечення достовірності інформації, стимулювання залучення інвестицій у бізнес-проекти зумовлює розширення ринку аудиторських послуг, формування попиту на якісні послуги, розвиток систем внутрішнього контролю та управління ризиками суб'єктів господарювання. Об'єктами аудиту стануть не тільки системи управління зрошувальними та осушувальними системами, технічна та фінансова звітність, але також звіт про управління та інтегрована звітність, звіти про виконання планів управління річковим басейном, звітність про сталий розвиток, вартість природного капіталу тощо.

Список використаних джерел

1. Пантелеєв В. П. Завдання аудиту з забезпечення використання меліоративних систем та меліорованих земель. В зб. Розвиток системи обліку, аналізу, аудиту та оподаткування в Україні: теорія, методологія, організація: збірник тез доповідей учасників XX1 Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ : Інтерсервіс, 2023. С. 135-138.

2. Irrigation Systems Auditing Guide WP5: Irrigation management tools Deliverable 5.1.6. Audit Guide ISBN 978-618-80909-9-6. URL: https://irrigationeurope.eu/wp-content/uploads/IRMA_Del516_AuditGuide_Sheets_v2F.pdf

3. Multiple uses of water services in large irrigation systems. Auditing and planning modernization. The MASSMUS Approach. Food and agriculture organization of the United Nations. Rome, 2013, 227 p. URL: https://www.fao.org/4/i3414e/i3414e.pdf

4. Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів, виділених на захист від шкідливої дії вод та розвиток водного господарства на території Одеської, Миколаївської та Херсонської областей URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/12-4_2018/R_RP_12-4_2018.pdf

5. Second Irrigation and Drainage Improvement Project The Coalition for Human Rights in Development. URL: https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/project-detail/P086592

6. The World Bank supports local municipalities through two projects for irrigation and drainage systems 23.09. URL: https://idracompany.com/development-news/6c1ed801-a955-44a3-867e-7f562324ac6e

7. Про організації водокористувачів та стимулювання гідротехнічної меліорації земель Закон України від 17 лютого 2022 року № 2079-IX. Київ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2079-20#Text

8. Про затвердження Модельного статуту організації водокористувачів. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2022 р. № 962. Київ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-2022-%D0%BF#Text

9. Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 688. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D1%80#Tex 10.

10. План заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року. Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 р. № 1567 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 червня 2024 р. № 525-р) Київ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1567-2020-%D1%80#Text

11. Наукові засади розвитку аграрного сектору економіки південого регіону України/За науковою редакцією Ромащенка М.І., Вожегової Р.А., Шатковського А.П. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. 438

12. Зрошення, меліорація та іригація – план проведення водної реформи в Україні 23 лютого 2022 р URL: https://agropolit.com/blog/500-zroshennya-melioratsiya-ta-irigatsiya--plan-provedennya-vodnoyi-reformi-v-ukrayini

13. Ромащенко М.І., Музика О.П., Войтович І.В., Усатий С.В. Наукові засади відновлення технічного стану інженерної інфраструктури зрошувальних систем в Україні у повоєнний період. Вісник аграрної науки, 2023, № 6 (843), С. 61-70. DOI: https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202306-08